

ANITA PRIJS ANDRIESEN 2020

Ontwerpkracht!

*De meerwaarde van
verbindende perspectieven
voor duurzaam ruimtegebruik.*

Juryverslag

November 2020

Inhoudsopgave

Inleiding – 3

Het juryverslag – 4

De commissie – 4

De Anita Andriesen Prijs – 4

Thema Ontwerpkracht! – 4

Beoordelingscriteria – 5

Traject – 5

De vijf inzendingen – 6

Thematiek van de inzendingen – 6

1 De beleefstuinen van Joostema – 6

2 De Boschplaatvisie – Terschelling – 6

3 Veenatelier – Places of Hope – 7

4 Kleine ingreep, groot gebaar – 8

5 Boshuisjes, Vlieland – 8

Vervolg traject – 10

Presentatieronde met twee genomineerden – 10

Winnaar – 11

Aanbevelingen voor ontwerpkracht in Fryslân – 12

Inleiding

In 2020 wordt de Anita Andriesen Prijs voor Ruimtelijke Kwaliteit door de provincie Fryslân voor de vierde maal uitgereikt. De Anita Andriesen Prijs richt zich op het erkennen van stuwende inzet voor het behoud of de ontwikkeling van de ruimtelijke kwaliteit in de provincie Fryslân en op personen en organisaties die daaraan kwalitatieve, stimulerende en aansprekende bijgedragen leverden.

Politica Anita Andriesen (1957-2008) zette zich onvermoeibaar in voor wat zij het 'goud van Fryslân' noemde: de ruimte, het landschap en de cultuurhistorische identiteit van de provincie. Na haar veel te vroege overlijden besloten provinciale staten het 'krewearjen' van haar te waarderen met een prijs: de Anita Andriesen Prijs voor Ruimtelijke Kwaliteit. Eerdere edities waren er in 2010, 2013 en 2017.

Er is voor de editie van 2020 een adviescommissie benoemd die in de lijn van het reglement zorgt voor het beoordelen en jureren van de inzendingen. Bij de aanvang van deze editie was nog niet helemaal te overzien welk effect corona op de werkwijze en de te volgen procedure zou hebben. Het lage aantal van vijf inzendingen is hiervan waarschijnlijk mede het gevolg. Dat lage aantal inzendingen en de corona beperkingen hebben er aan bijgedragen dat de jurering anders verloopt dan het vooraf was vastgelegd in het reglement. De adviescommissie heeft naar eer en geweten gehandeld zodat ondanks noodzakelijke aanpassingen op een te verantwoorde wijze een winnaar kan worden voorgedragen.

Het juryverslag

Dit juryverslag gaat eerst in op de achtergrond van de Anita Andriesen Prijs en het voor 2020 gekozen thema. Daarna benoemt het de beoordelingscriteria en het gevolgde traject. Vervolgens worden alle vijf inzendingen samenhangend bescheven. Er wordt daarna dieper ingegaan op twee genomineerden en tot slot wordt de keuze voor de winnaar toegelicht.

De commissie

De door gedeputeerde staten benoemde adviescommissie voor de jurering bestaat uit:

- Sandra van Assen, stedenbouwkundige en architect; *juryvoorzitter*
- Ankie Boomstra, kunst- en architectuurhistoricus;
- Bertus de Jong, landschapsarchitect en adviseur voor ruimtelijke kwaliteit;
- Mathijs Dijkstra, landschapsarchitect;
- Jelle de Jong, architect.

De commissie kiest uit haar midden *Sandra van Assen* als voorzitter voor de begeleiding van het inhoudelijke en procedurele verloop van de bijeenkomsten, het beoordelingsproces en de verslaglegging.

De Anita Andriesen Prijs

Sinds 2010 reikt de provincie Fryslân de Anita Andriesen Prijs uit. Deze prijs voor Ruimtelijke Kwaliteit was aanvankelijk een oevreprijs. Vanaf 2017 heeft de prijs als doel een impuls te geven aan het behoud en de ontwikkeling van ruimtelijke kwaliteit van de provincie. Dit gebeurt door toonaangevende initiatieven of projecten onder de aandacht te brengen. Met de Anita Andriesen Prijs beoogt de provincie Fryslân een bijdrage te leveren aan het vergroten van de belangstelling voor en de bewustwording en kennis van ruimtelijke kwaliteit bij een breed publiek.

De winnaar krijgt daarvoor erkenning en een aandenken in de vorm van een kunstwerk, maar ook een bedrag van € 10.000 dat bestemd is voor de organisatie van een publieksevenement dat aansluit bij het doel van het winnende project.

Thema

Ontwerpkraft!

Voorafgaand aan de aanmelding tot deelname formuleert de adviescommissie een maatschappelijk relevant en actueel thema. Het gekozen thema voor 2020 is de impact van ontwerpkwaliteit samengevat in het woord *Ontwerpkraft*. En dat toegespitst op *de meerwaarde van verbindende perspectieven voor duurzaam ruimtegebruik*.

Duurzaam ruimtegebruik vraagt om verbeeldingskracht, samenspraak en procesgericht ontwerpen, waarbij ruimtelijke kwaliteit, reflectie en communicatie centraal staan. Klimaatverandering, landbouwtransitie, energietransitie, verstedelijking, mobiliteit, biodiversiteit, stikstof-depositie en veel méér actuele zaken worden gekenmerkt door urgentie en uiteenlopende, vaak tegengestelde belangen. Duurzaam ruimtegebruik vraagt daarom om breed gedragen invullingen op basis van verbindende perspectieven, waarin wordt gestreefd naar evenwicht tussen de verschillende waarden van ruimte, de waarneming (perceptie) van ruimte en de waardering ervan.

Beoordelingscriteria

De adviescommissie gaat in haar jurering uit van de volgende criteria:

- de mate waarin het project aansluit op het thema *Ontwerpkracht*;
- de bijdrage aan de ruimtelijke kwaliteit, rekening houdend met duurzame ontwikkelingsdoelen;
- de wijze waarop het project is vormgegeven en gerealiseerd, en de wijze waarop en de mate waarin bewoners, gebruikers en/of andere direct belanghebbenden daarbij zijn betrokken;
- in welke mate het project zich in voorkomende gevallen leent voor het organiseren van een publieksevenement;
- in welke mate is er sprake van significante eigenschappen of aspecten, dan wel van een alles overstijgende toegevoegde waarde, waardoor het project zich nadrukkelijk onderscheidt.

Traject

In een eerste individuele ronde geven de commissieleden op basis van de afzonderlijke criteria punten op een schaal van 1 tot 10. Dit levert een voorlopig algemeen eerste beeld op waarbij eerst drie inzendingen met gedeelde waardering naar voren komen. In een eerste online bijeenkomst geven de leden elk hun indruk en hun voorlopige rangschikking van drie voorkeuren. De commissie wisselt op grond daarvan met elkaar verder van gedachten waarbij het thema *Ontwerpkracht* nader onder de loep wordt genomen in relatie tot drie van de vijf project inzendingen. Daaruit komen twee projecten naar voren als kandidaat voor de prijs.

Besloten wordt dat commissielid *Bertus de Jong*, die destijds betrokken is geweest als adviseur bij een van die twee genomineerde projecten, zich vanaf dat moment onthoudt van inbreng en stemming. Dat betekent dat er vier juryleden een stem voor een winnaar kunnen uitbrengen. De jury heeft de intentie om te komen tot een unanieme keuze, maar bij een eerste verkenning blijkt dat die unanimitéit nog niet is bereikt. Daarop wordt besloten tot een derde ronde. Maar een locatie bezoek, waarin het reglement als derde ronde voorziet, behoort door corona omstandigheden niet tot mogelijkheden...

Vervolg traject vanaf pagina 10.

De vijf inzendingen

De adviescommissie beoordeelt de vijf inzendingen. Per inzending volgt een korte beschrijving met de visie van de commissie.

Thematiek van de inzendingen

In deze editie van de Anita Andriesen Prijs vormt het thema *Ontwerpkracht* de leidraad voor de beoordeling van de vijf inzendingen. De jury geeft vanuit dit thema in algemene zin haar reactie.

Jury:

Het thema *Ontwerpkracht* komt in de verschillende inzendingen goed tot uitdrukking. Wat opvalt is dat alle inzendingen in meer of mindere mate hun oorsprong vinden in het karakter van het landschap en de natuur zelf. Er is sprake van een gedreven intrinsieke motivatie om de aanwezige waarden, kwaliteit en dynamiek recht te doen of te herstellen. De kracht van ontwerp brengt beweging in urgente en complexe vraagstukken. Ze heeft daarbij een probleem oplossend vermogen. Ontwerpkracht draagt bij aan het integraal benaderen van vraagstukken en het aansturen en aanjagen van processen.

1 De beleeftuinen van Joostema

Een inzending van de familie Joostema uit Berltsum

In het open landschap op de Bildtse klei en zavelgrond hebben Bram en Hieke Joostema en hun zoon Klaas Peter Osinga een voor publiek toegankelijke *beleeftuin* ontwikkeld waar historie, heden en toekomst met elkaar zijn verbonden. Het refereert aan *It Jonghôf*, een hofje met appels, peren, pruimen en bessen uit de jaren 1950-60 op het kavel Wiersterdyk 6A. In de opnieuw aangelegde tuinen is veel aandacht gegeven aan diversiteit voor het aantrekken van vlinders, vogels en insecten met onder andere het terugbrengen van fruitbomen, wilde bloemenmengsels en de aansluiting met de omgeving, de boomwal langs het weiland. Het van oorsprong tuindersdorp Berltsum heeft met dit initiatief een passende en karaktervolle *beleeftuin* gekregen waar het publiek, op afspraak, tijdens een rondleiding van kan genieten.

Jury:

De inzet van de inzenders om deze tuin vorm te geven in relatie tot de omgeving en haar historie krijgt waardering van de jury. Er is duidelijk een inspanning geleverd om de natuur en het landschap voor de toekomst te behouden. Dergelijke initiatieven zijn van hoge waarde en hebben een voorbeeldfunctie voor de biodiversiteit en klimaatadaptatie op private schaal. De tuin inspireert en zet – mede door de gastvrijheid – anderen aan tot actie.

2 De Boschplaatvisie – Terschelling

Een inzending van Staatsbosbeheer team Terschelling

De Boschplaat op Terschelling is de grootste eilandkwelder van het Waddengebied en daarmee één van de meest waardevolle natuurgebieden van Nederland. Het is onderdeel van UNESCO Werelderfgoed Waddenzee, het is een Dark Sky Park en een Europees Natuurreservaat. Het voortbestaan van bijzondere kwaliteiten van de Boschplaat staat echter onder druk. Beheerder Staatsbosbeheer heeft daarom het

initiatief genomen om samen met Terschellingers en betrokken partijen een *Boschplaatvisie* te ontwerpen als antwoord op een complexe set van problemen die ingrijpende gevolgen kunnen hebben, en waarbij de natuurlijke dynamiek is verstoord en tot stilstand is gekomen.

In een gezamenlijk proces is gewerkt aan een 'reddingsplan' voor de Boschplaat. Daarbij werden voorlopige scenario's en ontwerpen gebruikt om te komen tot gezamenlijke nieuwe inzichten met een als doel een aantal leidende principes en kernwaarden, als ankers voor de toekomst. De zo ontworpen *Boschplaatvisie* is een breed gedragen plan voor de toekomst tot 2050 van een veilige eilandstaart voor mens, plant en dier waarin de natuur weer meer vrij spel krijgt.

Jury:

Het ontwerpen van natuurgebieden is een bijzonder complexe opgave, en staat niet op zichzelf. Onderwerpen als kustmorfologie, erfgoed, gebruik, natuur, klimaat, maatschappelijke belangen en recreatie komen hier bij elkaar. Bovendien is er de bijzondere context van een Waddeneiland, met een gemeenschap en bezoekers, die ieder een eigen relatie hebben met de Boschplaat. In tegenstelling tot hoe Staatsbosbeheer in het verleden werkte, is het proces bewust in een uitgebreid proces van samenspraak met hen tot stand gekomen. Het plan is – ondanks alle regelgeving, die geldt rond natuurgebieden – niet dichtgetimmerd. Dit getuigt van moed. De jury signaleert een insteek die past bij de toekomstige planvorming onder de nieuwe Omgevingswet.

3 **Veenatelier – Places of Hope**

Een inzending van het Ministerie Binnenlandse Zaken, directie Ruimtelijke Ordening

In 2018 is in het kader van Leeuwarden-Fryslân Culturele Hoofdstad van Europa en in opdracht van het ministerie van Binnenlandse Zaken de manifestatie *Places of Hope* georganiseerd. Het *veenatelier* was daarin een belangrijk onderdeel. De opgave was een aanpak voor de toekomst van de veengebieden in het Lage Midden van Fryslân. Daarbij ging het om de houdbaarheid van het Friese watersysteem in het licht van de klimaatverandering. Belangrijke vragen waren daarbij of vernatting voldoende mogelijkheden biedt voor rendabele agrarische bedrijfsvoering. Of vernatting bodemdaling kan beperken en tegelijk de CO₂-uitstoot kan reduceren. En of daarmee een meerwaarde kan ontstaan voor natuur en omgevingskwaliteit?

Het *veenatelier* gaf gedurende een periode van zes maanden gelegenheid aan een groep landschapsarchitecten, landbouweconomen, klimaatwetenschappers en ambtenaren van waterschap en provincie om met deze vragen aan de slag te gaan en daarmee te werken aan een integrale toekomstvisie. Door intensieve excursies in het gebied en gesprekken met boeren, werd er via verkennend ontwerponderzoek in een reeks schetssessies gezocht naar een weerbare toekomst voor het gebied. De resultaten voor een perspectief richting 2050 werd ter discussie gesteld tijdens gesprekken buiten de reguliere politiek-bestuurlijke orde. Deze setting wordt getypeerd als een 'soft space'. De combinatie van vrije ruimte dialoog en inzet van onafhankelijke ontwerpkracht werkte productief. Er ontstond bewustwording over de complexiteit en diversiteit van de veenweideproblematiek. Deelnemers kwamen tot het inzicht dat nietsdoen geen optie meer is. De resultaten van het *veenatelier* zijn breed gepubliceerd en kregen een doorwerking. Ze zijn onder andere opgenomen in de Maatschappelijke Kosten Baten Analyse (MKBA) voor het Friese veenweidegebied dat samen met het 'landbouwvoorstel' richtinggevend is voor het veenweidebeleid van de provincie voor de komende jaren.

Jury:

De veenweideopgave is een urgente opgave. Bij aanvang van het Atelier hadden de verschillende partijen nog geen manier gevonden om de dilemma's rond de veenweide problematiek op constructieve wijze bespreekbaar te maken. De complexiteit was hoog. Er was sprake van een patstelling, waar geen schot in leek te komen. In het Veenatelier is ontwerp ingezet als middel om het denken en het gesprek verder te brengen. De kracht van het ontwerp maakte het mogelijk om een nieuwe richting in te slaan en creëerde een nieuw podium voor oplossingen.

De inzet van een onafhankelijk team van professionals heeft sterk bijdragen aan het voorstelbaar maken van andere toekomstbeelden voor het veenweidegebied. Zij hebben de integraliteit van de problematiek voortdurend in beeld gehouden en durfden over de huidige blokkades heen te kijken. Deze werkwijze bood inspiratie voor vergelijkbare veenateliers elders.

4 **Kleine ingreep, groot gebaar**

Een inzending van architect Nynke-Rixt Jukema

Onder het motto *vijf jaar bouwen aan het collectief geheugen van Fryslân* presenteert Nynke-Rixt Jukema vijf door haar ontworpen objecten in de openbare ruimte die voorzien in een behoefte om een plek te laten ontstaan die gevoel of herinnering beleefbaar maken. Haar streven daarbij is iets toe te voegen aan de kwaliteit van de ruimte, de verrommeling tegen te gaan en het Friese landschap te bewaren, beschermen en in stand te houden. Anders dan in het reguliere architectuurwerk bieden opdrachten voor objecten in de openbare ruimte haar gelegenheid zorgvuldiger om te gaan met het draagvlak voor een ontwerp door goed te luisteren naar de plek en de mensen waardoor verhalen en herinneringen vorm krijgen in samenhang met de plek.

Het gaat daarbij om de *Stamboomtafel* in hartje Oosterbierum; de *Vleermuistil* nabij Wier; de *Zwaluwhaven* in De Alde Feanen; de *Droppingskokers* in het Ketliker Skar en de *Bank van de Nieuwe Werkelijkheid* op bolwerk Sneek.

Daarbij vormt het uitgangspunt dat ruimtelijke kwaliteit alles te maken heeft met de menselijke ervaring én waardering van de ruimte, een rode draad.

Jury:

In de projecten van Nynke-Rixt Jukema gaat het niet zozeer om de waarde van het architectonische icoon maar om de kracht van het narratief. Zij bouwt met haar werk aan verbindingen met de omgeving, met de geschiedenis en het collectieve geheugen van de mienskip. Ze adresseert in haar ruimtelijke ontwerpen thema's als biodiversiteit en duisternis, en bekritiseert en bevraagt daarmee de vergetelheid en gevestigde orde. De jury waardeert hoe emoties en (fantom)pijn deel uitmaken van de projecten. Op de lokale schaal gaan ze de connectie aan met de plek en de mienskip door historische, sociale en duurzame thema's te verbinden. Ze heeft met haar ontwerp-benadering een aansprekende en verbindende functie.

5 **Boshuisjes, Vlieland**

Een inzending van *Atelier Boekhout en Studio Brand | Vries*

Stichting Recreatiebelangen Vlieland gaf opdracht om in de bosrand ten zuidwesten van Kampeerterrein Stortemelk op Vlieland bijzondere boshuisjes te ontwerpen en bouwen. Het gaat eerst om achttien huisjes die onderdeel zijn van een groter plan dat uiteindelijk voorziet in maximaal vijftig huisjes. De opgave – gebaseerd op een beeldkwaliteitsplan uit 2014 – was het ontwerpen van houten boshuisjes passend bij het karakter van Stortemelk en Vlieland. Het resultaat werd een serie onderscheidende bijzondere boshuisjes die voldoen aan een behoefte waarbij de 'back-to-basic' ervaring aansluit op het campinggevoel. Er werd gekozen voor ruimtelijke kwaliteit door een kleinschalige opzet en diversiteit (ieder type huisje komt maximaal drie keer voor). Ieder type huisje heeft zijn eigen architectuur. De verschillende architecten creëerden variatie met excentrieke vormen en compacte indelingen, maar behielden eenheid door materiaalgebruik en kleur. De huisjes vormen geen inbreuk op het bosrandlandschap, maar zijn hierin

geïntegreerd. Ook stond duurzaamheid bij de ontworpen huisjes voorop. Dat betekende geen gasaansluiting, maar verantwoorde alternatieven voor verwarming, toiletwatergebruik en isolatie.

Jury:

Een inzending waarvan de jury is gecharmeerd. De ontwerpen van de boshuisjes laten zien hoe recreatie-ontwikkelingen op niet invasieve manieren kunnen bijdragen aan het landschap. Dit voorstel kan de discussie zeker voeden op een hoger schaalniveau. Ontwerpkracht draagt hier niet alleen bij aan een sympathieke en duurzame bosarchitectuur, maar bekritiseert en bevraagt op subtiële wijze de kwaliteit van vaak monotone terreinen voor verblijfsrecreatie. In dit ontwerp is heel zorgvuldig gekeken naar de landschappelijke omgeving en de doelgroep. In het licht van het thema was echter minder sprake van een ontwerp gesprek vooraf met de omgeving. Maar daar tegenover staat dat de gebruikers zeer tevreden zijn.

Vervolg traject

Presentatieronde met twee genomineerden

De twee overgebleven kandidaten worden uitgenodigd om online hun project te presenteren in een pitch van ongeveer vijf minuten. Hen wordt gevraagd daarbij specifiek in te gaan op het thema *Ontwerpkraft* en *de meerwaarde van verbindende perspectieven voor duurzaam ruimtegebruik* in relatie tot hun inzending. Op basis daarvan krijgt de jury meer inzicht in de bredere impact van de inzendingen en de relatie met het thema.

Jury:

Voor beide genomineerden behelst *ontwerpkraft* meer dan het verbeelden of vormgeven van fysieke oplossingen in de ruimte. Zij zetten ontwerp in om vragen te onderzoeken, dilemma's bespreekbaar te maken en tot gedeelde beelden te komen. *Ontwerpkraft* draagt bij aan het overbruggen van verschillen en het oplossen van conflicten. Het toont aan dat met beelden meer kan worden bereikt, meer dan met woorden.

2 De Boschplaatvisie – Terschelling

Jury:

Dit project en het gekozen proces getuigen van lef. Al jaren zat de discussie over de Boschplaat vast. Desondanks is dit proces vanaf het begin met open vizier aangepakt. Dit bleek een gouden zet. De opdrachtgevers waren bereid tot reflectie op hun eigen kaders en nodigden hiervoor eilandbewoners en stakeholders uit. Zo ontstond een indrukwekkend participatief project, waar *ontwerpkraft* een belangrijke rol speelde om de deelnemers te bevragen, suggesties te spiegelen en mogelijke oplossingen te verbeelden. Via discussie, excursies en schetssessies ontstond ruimte voor reflectie en visie. Ontwerpend werden kwaliteiten, kansen en extreme alternatieven zichtbaar en bespreekbaar. Er is nauw samengewerkt met de bewoners van Terschelling, maar daarnaast is ook een bredere groep bezoekers bevroegd. De Boschplaatvisie brengt de natuurlijke dynamiek, cultuurhistorie, eigenaarschap en medegebruik bij elkaar. De visie laat de natuur haar werk doen, nodigt mensen uit deel te nemen en zet in op van breed eigenaarschap op het eiland. Zo biedt de Boschplaat ruimte voor nieuwe verhalen. Onafhankelijke ontwerp expertise is zeer dienstbaar ingezet.

3 Veenatelier – Places of Hope

Jury:

De vrije setting en het gebruik van ontwerp en ontwerpend onderzoek maken onbespreekbare of onbekende aspecten bespreekbaar. In het veenatelier legt ontwerp de verbinding tussen sectoren en belangen, tussen aspecten als de CO2 uitstoot, Natura 2000 gebieden en agrarische businesscases en tussen belevingswaarde, hydrologische waarden en ecologische waarden. Ontwerp maakte de invloed van deze onderwerpen op de veenweidegebieden zichtbaar en begrijpelijk. Het proces start met het genereren van een gelijk speelveld. Dat is nodig om verdere stappen te maken, zoals de ontwikkeling en verbeelding van businesscases.

Ontwerpkraft stimuleert partijen om samen te werken en dat geeft nieuwe energie. Het laat zien dat het samenbrengen van complexe en urgente vraagstukken in de ruimte een proces vereist, dat nooit op zichzelf kan staan.

Hierbij werkte beeld beter dan woord. Het toont de kracht van ontwerpend onderzoek en ontwerpvoorstellen. De resultaten en werkwijze inspireren tot navolging en hebben ondertussen doorwerking gevonden in vervolgprocessen.

Winnaar

Op grond van de derde ronde kan de jury afronden met een unanieme keuze voor een winnaar. De jury is enthousiast over beide genomineerden maar uiteindelijk geeft de maatschappelijke impact, een stuwende rol voor ontwerp, het overstijgende karakter en de voorbeeldfunctie de doorslag.

Winnaar van de Anita Andriesen Prijs voor 2020 wordt: **Veenatelier – Places of Hope**

De prijs gaat daarbij naar de inzender, het Ministerie Binnenlandse Zaken, directie Ruimtelijke Ordening, én het aan dit project gekoppelde netwerk van samenwerkende partijen (zoals onderzoekers, ontwerpers, curatoren en denktank leden). Zonder hen kon een dergelijk atelier niet worden gerealiseerd.

Jury:

Het getuigt van leiderschap dat overheden voor het veenweidedossier hebben geïnvesteerd in ‘vrije ontwerpruimte’. Een setting waar *ontwerpkracht* het gesprek op gang kon brengen rond een zeer gevoelig onderwerp. Hierbij zijn sleutelpartijen bijeengebracht, zoals jonge boeren, experts, ontwerpers, belanghebbenden en stakeholders. Zij werden uitgenodigd om een kernprobleem bij te horens te vatten. Belangrijk in dit proces is de regierol van de overheid. Ze onderkent de verbindende rol van ontwerpend onderzoek. Dit proces toont aan dat de inzet van *ontwerpkracht* leidt tot convergentie, waar anders vaak polarisatie optreedt. De jury ziet hierin een bevestiging dat zonder ontwerpend onderzoek het in Fryslân niet was gelukt om zoveel stappen te maken in het veenweidedossier. Wat hieraan mogelijk ook heeft bijgedragen is de bewuste keuze om partijen van buiten Fryslân uit te nodigen. Dit heeft beweging in het proces gebracht, want ‘vreemde ogen dwingen’. Ze werden hier een buitenboordmotor. Meerdere aspecten van het veenatelier vonden doorwerking en opvolging binnen en buiten Fryslân. Met de keuze voor deze winnaar gaat de aandacht uit naar het succes van de soft space als ‘vrije’ ontwerpsetting. Het biedt kansen om deze werkwijze in te zetten voor andere complexe vraagstukken. Daar is net als bij het veenweidedossier maatwerk nodig om uiteenlopende belangen bijeen te brengen. Opgaven zoals de energietransitie, de bosstrategie, maar bijvoorbeeld ook een gezonde bodem en circulariteit. Met *ontwerpkracht* kan de overheid ruimte bieden voor het gesprek en het zoeken naar gebiedseigen oplossingen. Tot slot, overtuigt de korte periode die dit veenatelier heeft geduurd (6 maanden) de jury dat ontwerp de kracht in zich heeft om complexe processen te versnellen.

Aanbevelingen voor ontwerpkracht in Fryslân

De adviescommissie heeft veel waardering voor alle vijf inzendingen en concludeert dat er veel potentie schuilt in deze projecten. De voorbeeldfunctie van de inzendingen geeft aan dat deze prijs voor ruimtelijke kwaliteit bestaansrecht heeft.

Adviescommissie:

De Anita Andriesen Prijs wil aan de hand van ‘best practices’ een breed publiek inspireren om bij te dragen aan de kwaliteit van de ruimte. We zien in de inzendingen dat *ontwerpkracht* het verschil kan maken. Het heeft oplossend vermogen, kan conflicten ombuigen, het gesprek op gang brengen en mogelijkheden verbeelden.

Tegelijkertijd zien we dat de kracht van ontwerp nog niet ten volle wordt benut in Fryslân. Het staat in de kinderschoenen. Er is veel meer uit te halen. De jury is daarom verheugd dat de winnaar een publieksevenement mag organiseren. Dat biedt een uitgelezen kans om een groter publiek te inspireren, om meer mensen te betrekken bij de veenweideopgave en daarmee de kracht van het ontwerp in te zetten.

De adviescommissie ziet een duidelijke rol voor de overheid, een aanjagende functie, vanuit het publieke belang. Overheid en ontwerp kunnen vanuit een onafhankelijke rol meer dan voorheen de setting en vrije ruimte creëren om complexe en urgente vraagstukken in de ruimte bespreekbaar te maken. De doorwerking en verbinding van regionaal naar lokaal vraagt continuïteit. En dus een regisseur. *Ontwerpkracht* kan processen doorbreken, waar partijen tegenover elkaar staan, of waar het niet verder komt.

Voor het ontwikkelen van ruimtelijke kwaliteit kan ontwerp meer zijn dan het ontwerp van de fysieke ruimte alleen. De nominaties laten zien dat ontwerp in vroege fasen van processen helpt om kennis te delen, te ontwikkelen en beelden te vormen. *Ontwerpkracht* kan op die manier dienstbaar zijn aan processen, die betrekking hebben op de ruimte, ver voordat er sprake is van realisatie.

Ontwerpkracht helpt op die manier om te reflecteren. Het speelt een sleutelrol bij het integreren van opgaven, het verbinden en verbeelden van oplossingen. Maar een atelier of een visie is niet genoeg. De toekomst vraagt continuïteit van het ontwerpen door de schalen heen, van provinciaal naar lokaal niveau.

Met de keuze voor de winnaar gaat de aandacht uit naar het succes van de soft space als ‘vrije’ ontwerpsetting. Het Veenatelier heeft deze waardenvrije dialoog op de kaart gezet. De jury hoopt dat de ‘vrije’ ontwerpsetting in de toekomst bij meer vraagstukken de ruimte biedt om standpunten los te laten en kennis te delen. De meerwaarde van *Ontwerpkracht* is niet achterom te kijken naar bestaande kaders, maar vooruit naar het perspectief. Of zoals het team van het Veenatelier het pakkend zei: *‘Beelden raken mensen in het hart, waar woorden dat niet kunnen.’*